

12. OSVÍCENSTVÍ, AMERICKÁ A FRANCOUZSKÁ REVOLUCE

Význam osvícenství, vznik USA, francouzská revoluce a napoleonské války, mechanismus revolucí a jejich srovnání, důsledky pro Evropu a svět

OSVÍCENSTVÍ

- nový myšlenkový směr, který navazuje na renesanční humanismus → myšlenka lepšího života již na zemi
- proměňuje politické systémy evropských zemí – vznik osvícenského absolutismu, směřuje společnost k revolucím, které chtějí odstranit absolutismus a feudalismus
- *na co navazuje z minulosti:*
  - navazuje na humanismus a renesanci → důraz na člověka a jeho schopnosti a lepší život už na zemi
  - vychází z vědecké revoluce 17. století → rozvoj přírodních věd, experimentu a kritického myšlení
  - reaguje na náboženské války a absolutismus → snaha o toleranci, svobodu myšlení a omezení moci panovníka
- *obecný význam osvícenství:*
  - prosazuje vládu rozumu místo tradice a pověr
  - podporuje svobodu myšlení, náboženskou toleranci a lidská práva
  - rozvíjí školství, vědu a vzdělání pro širší vrstvy obyvatelstva
  - vede k myšlenkám rovnosti lidí před zákonem
  - ovlivňuje vznik moderních demokracií a politických revolucí (např. americké a francouzské)
  - snaha ukončit křesťanskou dominanci, nasměrovat člověka k antropocentrismu a vybudovat zcela svobodnou a demokratickou společnost
- *časový rozměr*
  - vznik v Anglii v 17. století, kde se ale dále už nerozvíjí (mají už parlament)
  - vrcholný rozvoj ve Francii v 18. století (nemají to co v Anglii a snaží se to získat)
  - rozptýlení po Evropě a dalších zemích v 19. století, kde se často rozptyluje do dalších směrů
- *obecné cíle*
  - chtějí zlikvidovat dominanci křesťanství nad lidským myšlením = zbavit člověka závislosti na Bohu (návrat k antropocentrismu)
  - vytvoření demokratické společnosti (svoboda pro lidi)
    - osvícenství se možná staví do role mesianismu (slibují ráj a tím lákají lidi aby se k nim připojili, spása pro lidi)
    - zrušit absolutismus a nahradit jej vládou založenou na dělbě moci
    - prosadit rovnost občanů před zákonem, zrušit nevolnictví a robotu, vybudovat silnou společnost
  - umožnění šíření vzdělanosti – vzdělaný člověk se dokáže rozhodovat sám
- *nepřátelé*
  - absolutismus a aristokracie
    - absolutisté nechtějí aby se obyčejní lidé dostali k moci
    - osvícenství zpochybňuje aristokracii, říká, že jsou si všichni rovni
  - katolická církev
    - personalizovaná v osobě papeže= mají na koho útočit (u protestantů ne)
    - je mezi nimi konflikt ale původně mají podobné ideje (v Bibli je to samé co říkají osvícenci)
- *postoj k církvi a náboženství*
  - pořád věří ale přemýšlejí jinak
  - kritika náboženství a církve= náboženská dogmata postrádají rozum – tmářství, náboženství je oporou despotické vlády, kterou osvícenci nechtěli, proti víře staví vědu
  - a) deismus:** je dominantní, bůh existuje ale jen udělal svět a pak ho nechal lidem, nezasahuje
  - b) ateismus:** odmítnutí existence vyšší síly, jsou přesvědčeni o neexistenci
  - c) panteismus:** bůh je obsažen ve všem (přírodní zákony, jak funguje svět)

- *základní podmínky dalšího vývoje (dělbá moci, rovnost občanů, vzdělanost, využití přírodních zdrojů)*
  - 1. zrušení absolutismu:** ne kompromis, chceme rozdělit moc (nedrží to jeden člověk)- existence více typů moci, které drží různé entity (složky se zároveň hlídají a doplňují)
  - 2. rovnost občanů před zákonem:** snížení šlechty a povýšení poddaného= konec feudalismu
  - 3. šíření vzdělanosti:** zavádění školní docházky= vzdělaný občan může mít podíl na vládě
  - 4. podrobení přírody:** příroda je tady, aby ji člověk využíval (je tady pro nás)= počátek exploatace (nadužívání)
- *vrcholné dílo: Encyklopedie*
  - myslitelé mohou encyklopediemi komunikovat
  - Racionální slovník věd, umění a řemesel= snaha obsáhnout veškeré vědění, pracují na tom osvícenci a díky tomu komunikují
  - začali to Denis Diderot (editor) a Jean d ´Alembert= řídí proces vzniku
- *politické myslitelé a jejich dílo*
  - John Locke
    - zahájil osvícenství v Anglii, přináší dělení moci a mluví o přirozených právech
    - přirozená pr. nelze vzít, každý je má od narození, úkolem státu je chránit a garantovat je- život, svoboda, majetek
  - Voltaire: hlavně církev- je zapotřebí zbavit církev světské moci a majetku
  - Charles Montesquieu: dotáhl dělbu moci od Locka
    1. exekutiva (výkonná moc): drží se norem legislativy
    2. judikativa (soudní): musí být nezávislá (zásadní pro demokracii), presumce nevinny, kontroluje ostatní
    3. legislativa (zákonodárná): tvoří zákony/normy= určují směr společnosti, svěřeno parlamentu
  - Jean Jacques Rousseau
    1. chce odstranit ze spol. nerovnost, nerovnosti jsou 2
      - přirozená: každý se narodí jinak, nelze se toho zbavit (talenty)
      - politická/mravní: systémová, každý se narodí do jiné rodiny- jiný finanční stav a jiné výhody
    2. zastáncé přímé demokracie: občané by se měli sami rozhodovat= referendum
- *ekonomické teorie*
  - fyziokratizmus: důraz na zemědělství v ekonomice států
  - klasická ekonomie: Adam Smith
    - pracuje s tzv. volným trhem (funguje na základě nabídky a poptávky)
    - žádná regulace trhu a omezení pro podnikání, jde i přes hranice
- *konkrétní vliv na život společnosti*
  1. hospodářství
    - podpora manufaktur a továren: potřeba lidí z venkova do měst (ohrazování v Anglii)
    - konec cechů: velcí podnikatelé převládají ty malé ale zase nikoho neomezuji
    - potřeba surovin: člověk má moc nad přírodou= nárůst těžby a import a export
  2. věda
    - rozšíření specializací: nejde aby 1 člověk ovládal všechny obory= konec polyhistoriků
    - roste prestiž vědců: respekt od společnosti
    - profesionalizace: mají své pracoviště, kde bádají a jsou za to placeni= královská akademie (Londýn, Paříž), financováno králem + převratné objevy
  3. školství
    - kvantitativní nárůst škol s povinnou školní docházkou= roste vzdělanost obyvatelstva díky docházce
    - důraz na rozvoj myšlení místo dlouhého memorování textů
  4. politika
    - pokus o kompromis= osvícenství absolutismus (panovník si nechá moc ale poddaní budou chtít zůstat v zemi, protože se o ně panovník stará)
    - revoluce: svrhnu absolutismus a přechod na parlamentarismus= občanská společnost (podílí se na řízení)

TEORETICKÝ ÚVOD K REVOLUCÍM

1. POJEM REVOLUCE

- důsledek krizového stavu společnosti, krize se obvykle projevují v oblasti, které je v dané době pro společnost nejdůležitější
- rozsáhlá a hluboká změna společnosti a její struktury, proměna i v rovině politiky, hospodářství
- středověk – náboženství
- novověk – stavovské rozdíly
- moderní doba – finance
- existují okamžiky v dějinách, pro něž se pojem revoluce používá, ale revolucemi de facto nejsou např. neolitická, průmyslová
- první skutečné revoluce: husitská, nizozemská, anglická či „americká“, velmi často shoda až na francouzské
- typy revolucí
  - sociální, nacionalistické, protirežimní = někdy označovány jako „buržoazní“ = neexistuje čistý typ

2. MECHANISMUS REVOLUCÍ

- kombinují se příčiny (sociální, hospodářská, politická situace → touha po rozšíření práv mezi široké vrstvy, touha po osvobození národa)= nespokojenost s autoritářským režimem (dokud režim dokáže vyživit je to v pořádku), pak se ale přidají i např. hospodářské problémy a hlad (začíná zespoda)
- kumulace a kulminace příčin = vypuknutí revoluce (masové bouře)
- v první fázi jsou revolucionáři jednotní, protože mají společného nepřítele
- po svržení původního vládce problém: rozdělení revolucionářů do skupin dle cílů, kterých má být dosaženo → vzájemný boj („revoluce požírá vlastní děti“)
- na příkladu VFR: revoluční složky se střídají u vlády s tím, že každá následující chce ještě hlubší změny než ta předchozí
- revoluce na svém konci obvykle zavede konzervativnější řád, než jaký původně chtěla; často jsou radikálové poraženi umírněnými revolučními silami (jakobíni X thermidoriáni)
- porevoluční režim proto často podobný tomu předrevolučnímu = uzurpace moci „revolucionáři“, kteří nahradí původní autoritu, nezřídka vládou stejně brutálně
- leckde dochází k záměrné restauraci původních podmínek (revolucionáři předbíhají dobu a společnost není na realizaci jejich vizí připravena = nutno znovu se opřít o některé staré hodnoty)
- vzorec= absolutistická monarchie- konstituční monarchie- republika- diktatura- republika- monarchie

REVOLUČNÍ VÝVOJ

1. BOJ AMERICKÝCH KOLONIÍ ZA NEZÁVISLOST A VZNIK USA

- boj o nezávislost a samostatnost, jako první dokázali sepsat práva o svobodě a rovnosti občana
- *osídlení severní Ameriky*
  - objev Ameriky: Kryštof Kolumbus (1492)
  - důkaz kontinentu: Amerigo Vespucci (1503)
  - osídlování Španělskem a Portugalskem Latinské Ameriky
  - Francie: od řeky sv. Vavřince (1543)= založí provincie Quebec a Montreal
  - VB: založení Jamestown (1607), Virginie
  - Nizozemsko: při řece Hudson založí Nové Nizozemí (Nový Amsterdam)

• konflikty mezi kolonizátory

- rozšiřování území utlačováním Indiánů na Z a vyhlazováním, konflikt s Evropany (Nizozemí, Francie)
- konflikt s Nizozemskem: Američané dobijí New Amsterdam a mění na New York
- konflikt s Francií= sedmiletá válka (1756-1763)
  - Francouzi jsou ze S i z J- Francouzi založí Louisianu, protože chtějí propojit Kanadu s jihem a tím odříznou Angličany (od řeky Mississippi po Louisianu)
  - nakonec Francie ztratí Quebec i Montreal
  - nakonec podepsán Pařížský mír (1763): Francie přichází o většinu území
  - Francouzi pomáhají původním obyvatelům, protože jsou taky proti Britům= nepokoje

• britské kolonie

- 13 osad (kolonií)- vytvářejí základy USA
- V pobřeží, k roce 1750 jich bylo 13
- a) SEVER: Connecticut, New Hampshire
  - dominantní obyvatelé jsou puritáni- žijí se zemědělstvím (obilnářství), fyziokratizmus= prodávají obilí (přístav Boston)
  - z jejich prodeje získává peníze král (v koloniích hlava státu= absolutismus)
- b) STŘED: Pensylvánie, New York
  - vyspělí: manufaktury (největší koncentrace)
  - hodně nábožensky i národnostně promíšené (Angličané, Francouzi, židé, Němci)
- c) JIH: Carolina, Virginia
  - zemědělské, polofeudální- nemají poddané ale otroky
  - pěstují hlavně bavlnu na plantážích, kde pracují hlavně otroci
    - otroky dovážejí Britové z Afriky, kde jim je prodávají výherci místních nepokojů (prodávají poražené)
    - Angličané za to dostávají bavlnu a používají ji na textilní průmysl (PPR)
  - v koloniích je svobodné podnikání (král ví, že z toho má peníze)
  - do Ameriky se stěhují uprchlíci z Evropy, kteří mají osvícenské názory= demokratické poměry
  - uprchlíci se dohromady spojí a vytvoří společnou identitu= Američané
    - = snaha získat co nejvíce peněz skrz různé způsoby

situace po sedmileté válce

- daně
  - 1765: kolkový zákon
    - argumentace VB, že jim pomohli v sedmileté válce, teď proto musí více platit
    - jde o zdanění veškeré pošty- z každého dopisu co přijde bude daň
  - 1767: Tawnshendovy zákony: zdanění spotřebního zboží, čím víc se bude kupovat, tím větší daně
- dovoz: VB dováží předražené zboží a Američané to musí kupovat
- počátky odporu
  - podána stížnost v parlamentu= Američani pošlou dopis, že nemají stejná práva (nemají zastoupení v parlamentu)
    - Britové jim řeknou, že jejich pánem je král a nemají právo na parlament- parlament jen ostrovy
  - jsou ale problémy s nejednotou: střed chce pryč od Britů, jih nechce a severu to je jedno
  - Američané ukazují odpor, tak že blokují dovoz= Bostonské pití čaje (16.2.1773)
    - převlečení Američané naběhnou na loď a hodí čaj do moře
    - reakce krále Jiřího III.: ještě více omezí práva a navýší daně, připravuje vojsko proti rebelům

válka za nezávislost

- musí se sjednotit= první velké jednání, První kontinentální kongres 1774
  - první schůzka zástupci osad: sešli se v Philadelphii (bylo tam jen 12 osad- Georgia chce zůstat s VB)
- ještě nežádají nezávislost chtějí mít jen plná práva občanů + pro jistotu začnou chystat armádu (modré uniformy)

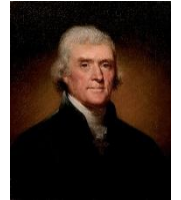
→ chtějí zástupce v parlamentu, platit stejné daně jako Britové na ostrovech a vlastní vládu v Americe (ted' podřízeni Londýnu)

- *britské vyloďení*

- Američané ještě nemají plnohodnotnou armádu, zatím jen místní domobrana
- první bitva u Lexingtonu a Concordu (1775): Američané zabránili Britům získat pevnosti
- král si myslel, že je hned porazí a posílá více jednotek
- zatím americký úspěch

- *druhý kontinentální kongres (1775)*

- už přijede i Georgia
- od ted' je otevřená válka= vyhlášení války s cílem úplné nezávislosti
- vznik kontinentální armády: velitel George Washington
- Američané modří, Britové červení

- *Prohlášení o nezávislosti (4.7.1776)*

- autorem: Thomas Jefferson, John Adams
- pronikají tam osvícenské myšlenky, není tam zdůrazněno, že vzniká nový stát ale bere se to tak
- obvinění VB i krále z toho, že jim škodí
- = vznik USA (už se to děje ale není to v zákoně)
- ještě neví, jak přesně to bude fungovat ale základem jsou osvícenské principy a cílem je demokracie
- co má být ve státě

- občan je základní jednotka a má přirozená práva
- všichni občané jsou si rovni před zákonem
- občané drží moc= moc zdola a projevuje se volbami
- vláda, která vznikne je odvolatelná ústavním procesem
- = odpor krále: navýší vojska v Americe

- *průběh války*

- ze začátku převaha VB
- Američané nejsou připraveni= roztržitost armády a domobrana (vojáci jsou obyčejní lidé)
  - důležitá je podpora Francie (pomsta za sedmiletou války)
  - Francie vycvičí americké vojáky aby uměli bojovat= kontinentální armáda
  - blokáda pobřeží francouzskou flotilou aby se nemohli vyložit noví vojáci
- zlom: bitva u Saratogy (1777)
- konec války: bitva u Yorktownu (1781)
  - Britové jsou obklíčeni a poraženi, Američané odmítají pustit vojáky než bude uzavřena mírová smlouva
  - pokud bude uzavřena smlouva, bude uznána Amerika jako stát
- Pařížský mír (1783)
  - Francie je zprostředkovatel a získá zpět Louisianu
  - vyjednával to Benjamin Franklin a USA je uznána jako stát
- území USA se posouvá až k Mississippi= špatné vztahy USA a VB

budování státu a politického systému

- *uspořádání*

- vydána první ústava a Články Konfederace (1781)= stává se konfederací (volné uspořádání státu)
  - = slabá centrální vláda a silné místní vlády
  - problémem je neefektivita: ne všechny státy jsou stejně bohaté, problém se zahraniční pol.
- nová ústava: Ústava USA (1787): nikdy nebyla změněna, doplňují se pouze dodatky
  - dělá z Ameriky federaci= centrální vláda je silnější, pokles moci místní vlády

- ústava dělí moc

1. legislativa: orgán Kongres (sídlo Kapitol)= bikamerální

→ Senát (horní komora): všichni stejně zástupců

→ Sněmovna reprezentantů (dolní komora): zástupci podle velikosti státu

2. exekutiva: prezident a vláda

→ prezident je zároveň premiér (prezidentský režim)

→ prezident volen na 4 roky a max 2x za život

→ vládu skládá prezident a parlament ji schvaluje, řízeno prezidentem

→ prezident je hlavní postava globální politiky

→ dílčí státy: řízeno guvernérem (volený prezident dílčího státu)

3. judikativa: Nejvyšší soud

→ soudce nominuje prezident

→ problém: kdo je občan?- původně bohatý bílý muž a postupně rozšíření

→ dodatků je celkem 27: Listina práv (1791)- vydáno 5 prvních dodatků (právo shromažďovat se, tisk, víra)

• *první roky státu*

- prezident

1. hrdina: George Washington

2. politik: John Adams

3. politik: Thomas Jefferson

- expanze na Západ: kontrol oceánů= dělá jí velmocí (ovládne obě pobřeží, mají dobré námořnictvo)= Atlantský, Pacifik

- velký hospodářský- hospodářská velmoc?, světovou velmocí až po světových válkách

• *pozice USA ve světové politice na počátku 19. stol.*

- nová země, spíše předpokládá obranu vlastních pozic, později směřuje k hegemonii na americkém kontinentu)

2. FRANCOUZSKÁ REVOLUCE

Historický význam

- základní model revoluce – ve všech odvětvích

- proces svržení absolutistické vlády a feudalismu ve Francii → konec ancient régime

- přechod ke kapitalismu a občanské společnosti, změnila dějiny většiny států západní Evropy

Periodizace

- 1789-1792 – konstituční monarchie – vláda krále omezena

- 1792-1793 – doba girondistické republiky – král svržen

- 1793-1794 – doba jakobínské diktatury – období teroru

- 1795-1797 – thermidoriánské období

- 1798-1799 – direktorium

- 1799-1804 – konzulát – de facto vláda Napoleona

- 1804-1815 – první císařství

příčiny Francouzské revoluce

1. vnitřní krize

- způsobeno udržovaným feudalismem (za každou cenu se toho drží, aby ho to neohrozilo) a absolutismem

- král je ve špatné situaci- ať udělá cokoliv dopadne to špatně

→ přichází řešení merkantilismus

- obrovská zadluženost (už od Ludvíka XIV.)- řešení je zvětšení daní, které platí jen 3. stav (měšťané, chudí. 97% obyvatel ale jenom 20% majetku), 1. a 2. stav neplatí, aby nechtěli parlament po panovníkovi

- zvyšování daní způsobuje radikalizaci obyvatelstva

2. úpadek na mezinárodní scéně

- od Vestfálského míru hegemonem Evropy= nákladní udržovací války

- velký průšvih je sedmiletá válka (ztráta kolonií a příjmů)

3. vliv osvícenství

- osvícenství říká co konkrétně by měli mít= přirozená práva a dělba moci
- chtějí oslabit církev, je moc bohatá a politicky vlivná

a) Francie do roku 1789 a počátky revoluce

• Ludvík XVI

- chce udržet režim, nechce hospodářské reformy (bojí se měšťanů)
- manželka Marie Antoinetta
- Náhrdelníková aféra (1785)
  - velký politický a společenský skandál
  - diamantový náhrdelník vyrobili pro královnu milenku Madame du Barry, po králově smrti však zůstal neprodaný, protože byl mimořádně drahý
  - Jeanne de La Motte využila situace a přesvědčila kardinála Louis de Rohan, že si náhrdelník tajně přejde koupit královna Marie Antoinette, kardinál chtěl získat královninu přízeň, a proto náhrdelník koupil na splátky jejím jménem
  - ve skutečnosti o ničem Marie Antoinetta nevěděla. Jeanne de La Motte náhrdelník získala, rozebrala ho a diamanty prodala. Když klenotníci požadovali zaplacení, vyšlo najevo, že šlo o podvod
  - po odhalení podvodu byla Jeanne de La Motte zatčena, souzena a uznána vinnou z podvodu.
  - byla veřejně potrestána: byla zbičována, vypálili jí na rameno znamení zloděje a byla odsouzena k doživotnímu vězení v ženské věznici Salpêtrière v Paříži
  - z vězení se jí však podařilo převlečené za muže uprchnout a odešla do Anglie, tam vydala paměti, ve kterých obviňovala královnu Marie Antoinette, čímž ještě více poškodila pověst francouzské monarchie
  - roku 1791 zemřela v Londýně po pádu z okna (pravděpodobně při pokusu o útěk před věřiteli)
  - aféra vyvolala obrovský skandál, přestože byla královna nevinná, veřejnost jí přestala důvěřovat a považovala ji za rozhazovačnou a zkorumpovanou, událost výrazně poškodila pověst monarchie a přispěla k rostoucí nespokojenosti obyvatelstva před revolucí

• ministři a nové myšlenky

- Turgot a Necker= ministři financí
- říkají mu aby zdanil privilegované a legalizoval podnikání

• krize na konci 80. let

- poslední roky před revolucí jsou extrémně suché= vypukají hladové lidové bouře- chce přece jen zdanit?
- sdělí, že zdaní privilegované a oni chtějí generální stavy ve Versailles, protože to musí odhlasovat
  - nejdřív musí být volby- kdo bude zástupce, zjistí se že privilegovaných je 560 a 3. stav 580 = průšvih, je jich více a třetí stav jsou teď čtyři (advokáti, profesori)

• jednání GS zahájeno v květnu 1789

- hned na prvním jednání přichází požadavky- přirozené právo atd.
- postupný rozklad shromáždění: 3. stav je válkuje, proto ostatní stavy odejdou (chtěli jednat odděleno)
- 3. stav se rozhodne jednat samostatně v míčovně ve Versailles a prohlásí se za Národní shromáždění (znamená to, že jsou zástupci národa) a přidají se k nim někteří privilegovaní= do čela zvolen hrabě Mirabeau (ví, že když bude v čele hrabě něco to znamená)

• požadavky NS

- zrušit privilegia (feudalismus): 1. a 2. stav budou platit daně
- nezvyšovat daně pro 3. stav: bude platit první a druhý, takže nebude potřeba
- chtějí svobodu podnikání
- zároveň vyhlášena imunita: nesmí se jim nic stát za výroky na shromáždění + začíná se ke 3. stavu přidávat další šlechta a duchovní
- králi se to nelíbí a chce jednání zastavit= z míčovny přichází Shromážděný národ rozkazy nepřijímá

- aby bylo jasné čeho chtějí dosáhnout složí přísahu 20.6. 1789: nikdo se nevzdá dokud se nezmění poměry (vydání ústavy)
- nové jméno shromáždění= Ústavodárné shromáždění
  - král chystá armádu: hlavně německé a švýcarské pluky (bojí se že Francouzi vojáci by neposlechli)
- lidé se to dozví a jdou do ulic= vytvářejí domobranu
  - útočí na Bastilu (byl tam střelný prach a politické vězení= symbol útlaku), 14.7. 1789 byla zbourána

• Šíření revoluce

- dosud to bylo jen v Paříži, teď další města= Lyon, Bordeaux
- začíná se nosit trikolora/ čapka a kokarda
- šíří se heslo volnost, rovnost, bratrství
- z lidových milic se tvoří vlastní vojsko= Národní gardy
  - do čela se postaví markýz La Fayette (chce konstituční monarchii)

• Ústavodárné shromáždění

- vydána Deklarace lidských a občanských práv (26.8.1789)
- poprvé v Evropě vyhlášena práva občana, ještě to ale není ústava = nová etapa

b) období konstituční monarchie (1789-1792)

- obsah deklarace= fakticky se stanou konstituční monarchií
  - prohlašuje se zrušení privilegií a feudalismu
  - zaveden pojem občanství (garance přirozených práv- život, svoboda, majetek)
  - vznik presumpce nevinny díky občanství, souvisí i s rovností před zákonem
  - definována svrchovaná moc lidu
  - rozdělení moci= král (moc výkonná) a parlament (zákonodárná)
  - oslabení církve: zbavování státních funkcí a majetku
  - došlo k decentralizaci= rozdělení na úrovně správy na departmenty (kraje): volí se vedení každého kraje a stará se o sebe sám

• králův odpor

- přečte si text deklarace a nelíbí se mu to- omezuje moc (jen schvaluje co plánované vymyslí)
- přesunou krále do zámku Tuilerie a bude tam pod dozorem Národní Gardy

• řeší se možnost sesazení krále a vytvoření republiky

- požadavek hlavně od nejchudších lidí, protože nerozumí politice- ve skutečnosti na to ještě není čas
- Maratovo pole (1790): nejchudší tam dělají protesty o sesazení
- král se pokusí o útěk (1791) ale je odhalen před hranicemi (poznají ho podle mince)= potřeba hlídat krále ještě více a začne se mu říkat občan Kapete

• ústava 3. září 1791

- předběhli je Poláci (Ústava 3. května)
- byla tímto potvrzena deklarace
- změna jména na Zákonodárné shromáždění= udělány nové volby a ukazuje se tím štěpení

sedí nalevo= liberálové

- girondisté (umírnění) a jakobíni (radikálové)
- bohatší měšťané: chtějí jen pár změn aby mohli podnikat
- radikálové: úplná proměna společnosti a řádu

střed: nezařazení, bahno (ostatní je neuznávají)

sedí napravo= konzervativci

- konstituční monarchisté, pro ně je revoluce hotová, nejsilnější

• odpor ze zahraničí

- bojí se revoluční jiskry (dostane se to k nim)
- v Evropě hodně konzervativní monarchie (Prusko, Rakousko)= vytvoří první protireformní koalici

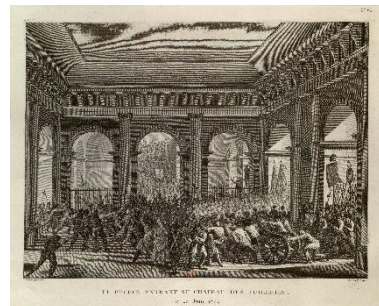
- Francie potřebuje armádu a vydává dokument Vlast volá (pojdte bránit vlastní národ)
- vojáci mají píseň Marseillaisu
- bitva u Valmy (1792)= první střet a Francie vyhrává proti koalici = obrovský úspěch ale problém je že lidé mají hlad

- **hlad (1792)= rostoucí krize**

- revolucionáři jsou naštvaní, že monarchisté mají větší moc a chtějí se zbavit krále= útok lidí na Tuilerie (Lafayette a Národní garda musí krále bránit)

- **srpnový převrat= útok na Tuilerie**

- pokračuje zářijovými masakry
  - použití gilotiny (údajně to Ludvík XVI vylepšil)= likvidace konst. monarchistů
  - pád monarchie a král je prohlášen za sesazeného
  - konec Zákonodárnoho shromáždění a vyhlášení republiky 22.9.1792

c) období girondistické republiky (1792-1793)

- umírněná skupina revolucionářů má větší moc
- nové jméno pro parlament= Konvent a znovu volby
- vypadli konst. monarchisté a jsou nahrazeni girondisty

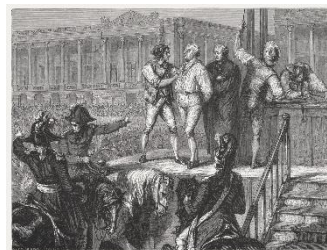
levá: jakobíni (montagnardi): chtějí dál pokračovat

střed: bahno

pravá: girondisté (většina v Konventu)

- **odstranit krále?**

- otázka je co s ním dělat
  - jakobíni chtějí popravu: říkají, že G jsou spojenci krále a nejsou skuteční revolucionáři
  - girondisté: chtějí krále odsunout, báli se reakce Evropy
- soud 15. ledna 1793 a poprava 21. ledna 1793= šok v Evropě a formování nové koalice (zase Prusko a Rakousko)
- jakobíni řeknou, že odezva je kvůli G- oni ho popravili a k tomu přichází hospodářská krize
  - = jakobíni hážou vše na G a ze strany G přichází teror, chtějí se zbavit J aby nepřišli o moc, říkají že zahraňují stav
  - nakonec ale 2.6.1793 přijde převrat jakobínů kvůli G vládě teroru a u moci jsou jakobíni

d) období jakobínské diktatury (1793-1794)

- období temna a teroru, zemi řídí jakobíni pomocí výboru pro veřejné blaho a výboru pro všeobecnou bezpečnost,

- **osobnosti:**

- Maximilien Robespierre – filozof, hlavní ideolog jakobínů, řídí výbor pro veřejné blaho, poslán pod gilotinu
- Georges Danton – zastánce nižších vrstev, právník, poslán pod gilotinu
- Jean P. Marat – lidový vůdce, novinář, ubodán ve vaně při ozdravné koupeli

- **tvorba diktatury= sliby a vize(vize skutečné rovnosti a svobody)**

- pozemková reforma a zrušení renty – rozprodání pozemků šlechty
- řízená ekonomika – stanový nejvyšší možné ceny, přidělový systém, bohatí museli přispět do státní pokladny
- demokratická ústava – volební právo všem, a to i ženám → snaha o vytvoření nové nejdemokratičtější ústavy

- **realita**

- nové náboženství – kult nejvyšší bytosti – nahrazení Boha (personifikovaný rozum)
- nový kalendář, který počítá od založení republiky
- vznik Výborů (stojí v čele státu)= skupinky lidí co se starají o chod (ministerstva)
  - hlavní= Výbor pro veřejné blaho, v čele Robespierre
- vše se prosazuje terorem
- umocněnou smrtí Jeana P. Marata, ten je zavražděn
  - jakobíni hledají viníka, mají asi 3000 podezřelých → dekret o podezřelých (17.9.1793) – většina popravena, zavražděn Charlotte Cordayovou ve vaně

- 16. 10. 1793 – poprava Marie Antoinetty → nová intervence ale stále vítězství J, už ale jakobíni oslabují

- **osobní konflikty mezi Jakobíny**

- problém, Maximilien Robespierre nechá popravit Georgese Dantona
- 1794 – thermidoriánský převrat = ukončení radikálů, chtějí republiku, Maximilien Robespierre je popraven

e) **thermidoriánské období (1794-1795)**

- přechodné období, na scénu se vrací umírnění republikáni → odklánějí se od extrémních revolučních cílů např. absolutní rovnost, kolektivismus, kult, ... ale nechtějí ani předrevoluční fázi
- zklidnění zahraniční situace – Evropa v nich vidí naději na zlepšení stavu Francie
- 1795 – thermidoriánská ústava – stává se republikou, znamená nový politický režim a nové období, omezuje moc, aby nebyla zneužita

f) **období direktoria (1795-1799)**

- nemůže vládnout jen parlament, hádají se= moc se dostává do rukou pětičlenného direktoria, kteří jsou voleni parlamentem (bikamerální), inspirace USA
- cílem nového systému je ukončit revoluční násilí a extremismus a zakotvit výdobytky revoluce do trvalého právního rámce a de facto do mentality obyvatel
- očekávané zklidnění je však trvale nabouráváno pokusy monarchistů a radikálů o zvrát situace
- 1796 – spiknutí rovných – pokus o převrat, v čele je Gracchus Babeufus (ve jméně odkaz na reformátory římské republiky – bratry Gracchy), bude poražen a popraven
- ve stejné době táhne pochod royalistů na Paříž (95) a Napoleon vymyslel, že na ně použijí děla= začátek jeho kariéry

- **rozvrat**

- neustálé střety s odpůrci vedou k destabilizaci systému a volání mas po vládě pevné ruky
- nová agrese ze zahraničí: Prusové, Rusové a Rakušané
- jako kandidát na tuto pozici se profiluje jeden z úspěšných revolučních důstojníků, který se v době vrcholu krize direktoria vrací z vojenské výpravy do Egypta – Napoleon Bonaparte
- Napoleon rozpustí 9. 11. 1799 parlament (měli ho schválit ale hádali se, byl netrpělivý)
- zakládá nový systém konzulát= budou vládnout 3 konzulové a parlament
- konec VFR?

význam velké francouzské revoluce

- politicky a ekonomicky sjednotila zemi, zbavila Francii ancien régime
- otevřela síly tržní ekonomice, byla vytvořena moderní občanská společnost a občanská armáda
- první národní obrození v Evropě (nejsou poddaní ale občané)
- revoluční jiskra: šíření do okolí
- do povědomí se dostávají nové politické systémy → různé formy vlády – ideologie

3. NAPOLEON BONAPARTE A NAPOLEONSKÉ VÁLKY

- narodil se na Korsice jako obyčejný člověk, přidal se do dobrovolnické armády – nebyl finančně zajištěn
- proslavilo se jako neústupný a úspěšný velitel dělostřelectva pařížských vojsk

- **revoluční tažení Napoleona Bonaparte**

- 1796 – výprava do severní Itálie
  - cílem bylo obsazení → začátek útočných válek, šíří se sem revoluční myšlenky
  - 1797 – mír v Campo Formio – v severní Itálii vzniká několik de facto francouzských satelitů- poráží Habsburky
- 1798 – výprava do Egypta
  - snaha ztížit Velké Británii kontakt s koloniemi, pokračovat do Indie, efektivní použití formace karé
  - neúspěch – je poražen, ale přiveze sem různé artefakty např. Rosettskou desku → vznik a rozvoj egyptologie
- 1799 – navrací se zpět do Francie, kde vládne rozhádané direktorium → provede státní převrat

- **nový politický systém**

- 3 konzulové: Napoleon a 2 staří pánové (lidé jim věří ale reálně jsou slabí)

- parlament: klesá jeho moc, nenápadně oslabován= salámová metoda
- *mocenské opory*
  - armáda: vojáci ho mají rádi
  - ministři- vnito: Fouché = (policie) a zahraničí: Talleyrand (diplomat už za Ludvíka XVI.)
- *výstup na vrchol*
  - v roce 1800 se nechá prohlásit prvním konzulem (ve třech se špatně vládne- bude hlavní)- schváleno parlamentem
    - provede mnoho úspěšných reforem (soudy, ekonomika)
    - uzavře Konkordát: smlouva státu a církve (během revoluce sekularizace), Francie bude stále hrát roli křesťanské země a papež nebude požadovat majetek zabraný během revoluce zpět
  - 1802 se prohlašuje doživotním konzulem
  - 1804 se sám korunuje císařem i se svou ženou Josefínou= císařovna a císař Francouzů (naštve papeže)
- *charakter vlády*
  - bonapartistická forma vlády: ideologicky nezařaditelný
    - silná Francie navenek= ochrana a rozvoj země
    - doma politika slibů: zachovává iluzi republiky a populismus
  - vše zapracované do nového občanského zákoníku= Code Civil (1804)
    - lidé jsou občané ale kdykoliv dochází ke střetu stát x občan vyhrává stát
  - realita: osobní diktatura
  - má svoji vizi: nový mezinárodní pořádek, Francie bude hegemon

Napoleonské války

- *protivníci*
  - Rakousko: chtějí hegemoniální pozici, tradiční monarchie= strach z revoluce
  - Prusko: rozrůstají se a Francie operuje v Německu= chtějí to získat, navíc taky monarchie
  - Rusko: chtějí vstoupit do evropské politiky
  - Británie: chtějí udržet rovnováhu (politika dokonalé izolace)
- *spojenci: Španělsko (vládne jeho bratr)*
- *počátky: obrana*
  - 1799 spojenci Rakousko a Rusko (v čele generál Suvorov) útočí
  - Napoleon podepíše dohodu s carem, že když odejde bude Napoleon respektovat Ruskou hranici= souhlasí
- *invaze do Británie*
  - chce udělat invazi přes kanál ale musí na to mít loďstvo (VB nejsilnější na světě), VB má zase ale loďstvo po světě v koloniích
  - budování loďstva s pomocí Španělů
  - Britové si uvědomují hrozbu a rozhodnou se nejdříve jednat diplomaticky (William Pitt ml.)
    - vyrazí do střední Evropy a chce změnit priority Francie a soustředit je na V místo na Z
    - chce poštvat Rusy, Prusy a Rakušany na Francii= donutí je k nové válce
  - Napoleon je nucen otočit se na střední Evropu místo VB
    - v této chvíli dojde k bitvě u Trafalgaru (1805): jsou otočení jinam a VB jim udělá hodně škod na loďstvu
    - VB vedena Horaciem Nelsonem a kvůli porážce je Francii Británie nedostupná
- *střední Evropa*
  - bitva u Ulmu (1805): porážka Rakouska a dostane se až do Vídně (naděje pro Rakušany je ruská armáda)
  - bitva u Slavkova (2.12.1805): bitva tří císařů (Napoleon, car Alexandr I., František)
    - přes přesilu výhra Francie
    - Napoleon rozbije střed vojska, hlavní fr. stan Žuráň
    - vítězstvím vyhláší konec SÍR (1806) a v Německu zakládá Rýnská spolek (satelitní německé státy)
      - =Napoleon nenávidí sjednocené Německo a takto zajišťuje kontrolu + Habsburkové ztrácejí titul a přenesou ho na Rakousko

- Napoleon ovládá větší část Německa= ohrožené Prusko
- *ohrožené Prusko*
  - vyrazí do boje= bitva u Jeny a Auerstädtu (1806) v obou porážka Pruska
- *jak zničit VB?*
  - vyhlašuje kontinentální blokádu (1806) aby nemohli Britové vyvážet do Evropy
  - je to chyba: VB prodává stejně ve svých koloniích
- *Rusko*
  - Francie je skoro na ruských hranicích= bojí se aby jim nezničili hranici
  - bitva u Jílové (1807): obrovská ruská přesila ale výhra Francie
  - Napoleon si řekne, že musí zajistit to co má, protože Rusko je velmi silné a nemá smysl postupovat dál
  - mírové uzavření= Tylžský mír (1807): uzavřeno na hausbótu aby jednali sami
    - = Rusko bude respektovat Francouzské postavení a Francie respektuje Z hranici
- *nový evropský pořádek*
  - nový pořádek – naoko demokracie, reálně **nadvláda Francie**
  - přínos – přímý kontakt s občanskou společností, reorganizace školství, rozvíjení průmyslu a technologií
  - sňatková politika – chce tak získat přízeň a spojenectví okolních států, výměna manželek – Francouzka Josefína za Rakušanku Marii Louisu → pokusí se stát rovnocenným ostatním evropským dynastiím
  - vyváží výdobytky revoluce
  - požadavky na obnovu Polska
    - hraběnka Walewská s ním jedná
    - nakonec se pokusí o obnovení a sebere Prusům Varšavu= vytvoří Varšavské knížectví (pak základ obnovy)
- *problémy*
  - problémy s invazí ve Španělsku – odpor místních (jsou hodně katoličtí a FR ne)
    - 1808 vypukne guerillová válka, pošle tam spoustu vojáků ale neřešitelné (nemůže všechny zabít)
  - 1809 – rakouským ministrem zahraničí se stává Klemens Metternich – nenápadný, postaví Evropu proti Francii
- *tažení do Ruska= katastrofa (1812)*
  - Rusko poruší kontinentální blokádu a začne obchodovat s Velkou Británií
  - 1812 – francouzská armáda vtrhne do Ruska – z počátku nenarazí na žádný odpor, očekává dobytí Moskvy
  - do čela ruské armády M. Kutuzov, ten zvolí taktiku spálené země – Rusové ustupují a tím Francouze vtahují více do vnitra země, přičemž za sebou nechávají spálenou zemi, aby tam nic nezůstalo → Francouzi jsou hladoví, oslabování
  - 1812 – bitva u Borodina – bitva před Moskvou, Rusové doplňují vojsko → remíza, ale Francouzi postupují na Moskvu
  - Moskva je však prázdná, nakonec je zapálena a N. Bonaparte jí se svou armádou musí opustit → návrat zpět do Francie
  - generál mráz – obrovská zima a útoky ruské armády za zadní voj
  - 1812 – bitva na řece Berezina – při pokusu o přežití řeky Berezina se kvůli ruskému ostřelování podlomí ledy a most → vysoké francouzské ztráty
  - konečná bilance – z 600 tisíc vojáků se vrátí pouze 30 tisíc z 600 tisíc
- *počátek pádu*
  - bývalí nepřátelé Francie jsi jsou vědomi slabé pozice Francie= Meternich připravuje superkoalici (Rakouska, Ruska, Pruska a Švédsko)
  - N. Bonaparte se snaží vybudovat novou armádu, aby se utkal s koalicí
  - 1813 – bitva u Lipska
    - bitva národů – proti Francii zde stojí spojená vojska Rakouska, Ruska, Pruska a Švédsko
    - Francouzi jsou přečíslení
    - Francie prohrává, proslavil se zde rakouský císař maršál Josef V. Radecký
  - nakonec se vojska koalice dostávají do Paříže → N. Bonaparte je nucen abdikovat – loučení ve Fontainebleau, žije ve vyhnanství na ostrově Elba
  - 1814 – Vídeňský kongres – svolán za účelem vytvoření poválečného pořádku v Evropě, na francouzský trůn se vrací

Bourboni (Ludvík XVIII)

• *stodenní císařství*

- Napoleon Bonaparte na Elbě získává informaci, že ve Francii probíhají nepokoje proti Bourbonům a až ho Britové chtějí přesunout na vzdálenější a méně nebezpečné místo
- rozhodne se se vydat zpět do Francie, jakmile přistane na jižním francouzském pobřeží spálí lodě – znamená již není návratu
- král Ludvík XVIII. posílá proti němu vojsko, kterému velí bývalý Napoleonův generál Michel Ney
- když se Napoleon Bonaparte setká s vojskem, řekne „střílejte“, rojalističtí vojáci neuposlechnou a přidají s k němu → dostávají se až do Paříže
- 1815 – je vyhlášeno císařství → vzniká sedmá protifrancouzská koalice, rozhodne se zaútočit dříve, než se armády koalice spojí – vydává se jim naproti do Belgie
- červen 1815 – bitva u Ligny – poráží zde pruské vojsko, to ale není rozprášeno a zasáhne později k bitvě u Waterloo
- červen 1815 – bitva u Waterloo
  - Francie zde čelí spojenému vojsku Velké Británie a Spojených provincií, kterému velí vévoda z Wellingtonu
  - později se do bitvy přidávají zbytky pruského vojska poraženého vedeného Gebhardem L. von Blücherem
  - nakonec je zde Francie poražena – i díky kvůli špatné taktice, stará garda bojuje do posledního muže a umožní tak císař utéct
- později je Napoleon Bonaparte chycen a deportován na opuštěný a vzdálený ostrov sv. Helena, kde v roce 1821 umírá na otravu Brity

• *proč byl Napoleon tak úspěšný?*

- vojenská genialita – logické myšlení, schopnost motivovat vojáky → ví proč bojují
- nacionální duch armády
- dává možnost schopným, ne urozeným
- rovnocenné role s dynastiemi